

Ігнатовіч П.Р.,
канд. гіст. навук,
дацэнт

ТЭНДЭНЦЫІ РАЗВІЦЦА ДУХОЎНАЙ КУЛЬТУРЫ МОЛАДЗІ НА СУЧАСНЫМ ЭТАПЕ

Культура з'яўдзілася ў жыцці людзей, як і ў прыватнасці духоўная культура, адыгрывае асобную ролю ў жыцці грамадства. Яна выступае спецыфічным сродкам пазнання, дае пэўную карціну свету, з'яўляецца тым унікальным сацыяльным механізмам, дзякуючы якому адыбываецца працэс наследавання, перадача матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей, сацыяльнага вопыту аднаго пакалення другому, дасягаецца грамадская згода паміж бакамі, якія прытрымліваюцца розных поглядаў на перспектыву грамадскага развіцця.

Асаблівае значэнне мае вылучэнне духоўнай культуры сучаснага маладога пакалення. Гэта звязана з тым, што, на першыя, моладзь з'яўляецца адной з найбольш буйных сацыяльна-демаграфічных груп. Адапаведна статыстыцы маладыя людзі ва ўзросце 14–30 гадоў складаюць больш чым 20 працэнтаў насельніцтва (як на Беларусі, так і ў палым на краінах былога СССР). Высокі працэнт моладзі сярод занятых у грамадскай вытворчасці.

Па-другое, на прычыне колькасці і месца ў грамадскім жыцці моладзь аказвае значны ўплыў на грамадскія працэсы, на духоўную атмасферу, інтэлектуальны клімат сістэмы.

Па-трэцяе, у сувязі з вышэйазначаным на яе робяць стаўку лідэры вялікай колькасці ўзніклых у апошні час палітычных партый і палітызаваных самадзейных арганізацый.

Па-чацвёртае, адной з важнейшых сацыяльных функцый, якія гістарычна ўскладаюцца на моладзь, з'яўляецца, безумоўна, культурна-творчая. Практыка паказвае, што менавіта ў маладзёжным асяроддзі нараджаюцца тые новыя з'явы, якія даюць імпульс развіццю літаратуры, жыванісу, архітэктуры, тэатральнаму, песеннаму, дэраграфічнаму мастацтву.

На аснове ўдольнага аналізу сучаснага развіцця духоўнай культуры моладзі можна вылучыць некаторыя тэндэнцыі ў гэтым працэсе.

-- Супярэчнасць адносін моладзі, розных яе груп да культуры ў цэлым, да мінулага і перспектывы развіцця грамадства і культуры.

-- Лібералізацыя маральных норм вядзе да нарастання элементаў рэлятывізму ў механізме маральнай рэгуляцыі паводзін моладзі. Ідуць насычэнне духоўных поглядаў моладзі фізісіцкімі і містычнымі элементамі, клерыкалізацыя сядомасці маладога пакалення.

-- Бурнымі тэмпамі расце нацыянальная свядомасць з адначасовым разбурэннем інтэрнацыяналістычных устаноў, а падчас і пошукам «ворагаў нашых», фарміраваннем неспрыяні да прадстаўнікоў іншага этнасу, іх культуры і ладу жыцця.

-- На сучасным этапе інтэнсіўна ідуць працэсы пранікнення ў асяроддзе моладзі (у тым ліку і студэнцкай) не лепшых узораў масавай культуры. Павялічваецца адарванасць моладзі ад каштоўнасцей класічнай літаратуры, музыкі, вышлясчанага мастацтва.

-- Адыбываюцца працэсы стандартызацыі, нівеліравання субкультур, праз усё сродкі масавай інфармацыі ўзмацняецца прапаганда абмежаванага кола культурных узораў, пераважна амерыканскай культуры.

-- Адыбываецца камерцыялізацыя працэсу стварэння і распаўсюджвання духоўных каштоўнасцей. Звужаецца сфера культурна-творчай дзейнасці і ўмацоўваецца арыентацыя на спажыванне гатовай прадукцыі духоўнай вытворчасці сярод значнай часткі моладзі.

-- Зніжаюцца ўзроўні ведаў, агульнай адукаванасці, выхаванасці, назіраецца павярхоўнасць уяўленняў моладзі аб тых ці іншых баках грамадскага жыцця.

Трамбіцкі У.У.,
ст. выкладчык

ФІЛАСОФІЯ АБ БУДУЧЫНІ

У цяперашні час, калі грамадства стаіць на парозе XXI стагоддзя, усё часцей прапанауюцца пессімістычныя сцэнарыі будучыні. Цікавае да гэтай праблемы ў людзей выклікаецца тым, што ў пост-савецкіх дзяржавах праходзіць пераацэнка каштоўнасцей.

Філасофію і філосафаў заўсёды цікавілі пытанні аб будучыні чалавека і грамадства. На гэтую тэму пісалі Платон, Арыстопель, Дэкарт, Кузанскі, Мор, Кампанела, Бэкан, Паскаль, Гобс, Спіноза, Лейбніц, Гольбах, Ламэстры, Гельвецыі, Русо, Гердэр і інш.

Погляды філосафаў на названае пытанне можна аб'яднаць у тры групы.

1. Філасафы, якія пісалі і пішучь аб тым, што грамадства развіваецца па ўзыходзячай лініі.

2. Філасафы, якія лічылі і лічаць, што развіццё грамадства ідзе па сыходнай лініі.

3. Філасафы, якія развіццё грамадства параўноўвалі з развіццём чалавека (нарадженне, стапаўленне, старэнне і смерць). А потым усё паўтараецца спачатку. Інакш кажучы, адстойвалі цыклічную схему грамадскага развіцця.

Да першай групы можна аднесці Л.Кара, Ж.Кандарсэ, Гердэра, Гегеля, Герцэна, Чарнышэўскага, Мендзялеева, Мечнікава, Цыялкоўскага і інш.

Другую групу прадстаўляюць Шэльскі, Гелен, Эполь, Мэмфорд, З.Фрэйд, Э.Фром, Д.Хоўэн, П.Бергер і інш.

Найбольш вядомымі прадстаўнікамі трэцяй групы з'яўляюцца Д.Віка, Р.Арон, Марк-Івен, Пейдж.

Да асобнай групы можна аднесці У.Растоу, які грамадскі прагрэс выводзіў з тэхнічнага. У 70-я гады нашага стагоддзя Дж.Гэлбрэйт стварае тэорыю «новага індустрыяльнага грамадства», Г.Вікэрс -- «постліберальнай эры», А.Норман - «інфармацыйнага грамадства», А.Гартнер -- «грамадства спажывання», Э.Бжэлі-нскі -- тэорыю «тэхнаатропнага грамадства».

Калі гаворка ідзе аб сапьяльных выніках навукова-тэхнічнага прагрэсу, дык нельга абысці ідэі, якія былі выказаны амерыканскім футуролагам О.Тофлерам. Ён напісаў кнігі «Футура-шок», «Трэцяя хваля», «Зрух улады. Веды, багацце і насілле на парозе XXI стагоддзя». Футуролаг лічыць, што грамадства прайшло такія этапы развіцця: аграрны, індустрыяльны і інфармацыйны. У апошняй рабоце Тофлер звяртае ўвагу не толькі на зрукі ўлады на глабальным узроўні, але і на зрукі ўлады на больш нізкіх узроўнях: на ўзроўні адукацыі, аховы здароўя, фінансаў, бізнесу, сродкаў інфармацыі. На змену ўлады грошай у індустрыяльным грамадстве прыходзіць улада тых, хто валодае навейшай інфармацыяй. Развіццё інфармацыйнага грамадства дапускае пераход да грошай, якія носяць сімвалічны характар, яны з'яўляюцца электроннымі імпульсамі. На парозе XXI стагоддзя адбываюцца зрукі ў бок ведаў як капіталу. Прагрэс камп'ютэрызацыі з'яўляецца не толькі новым фактарам грамадскага прагрэсу, але і садзейнічае паскарэнню эканамічных працэсаў. Да асаблівасцей сучаснай эпохі Тофлер адносіць і пераадольванне ідэі аб узаемазамыняльнасці працаўнікоў, якая сваім нараджэннем абавязана канвэрснай вытворчасці. Цяпер да працаўнікоў прад'яўляюцца зусім іншыя патрабаванні: здольнасць да творчай працы, схільнасць да новага. Змены ў сучасным грамадстве вядучы да таго, што найбольш эфектыўным сродкам улады становяцца веды. Але веды ў грамадстве размяркоўваюцца яшчэ больш нераўнамерна, чым багацце і зброя. Вось чаму пераразмеркаванне ведаў, інтэлектуальных рэсурсаў з'яўляецца важнейшай задачай сучаснай пывілізацыі. За гэтым стаіць п'яжа вырашаемая праблема навуковай і тэхнічнай адсталасці большасці краін.

В.С.Спёцін лічыць, што ў XX стагоддзі рэзервы пывілізацыйнага росту вычарпалі сябе, аб чым сведчаць многія глабальныя сулярэчнасці. Цяпер узнікае новая культура ўзаемаадносін паміж чалавекам і грамадствам. Гісторыя грамадства пераўтвараецца не ў гісторыю асобных дзяржаў і народаў, а ў глабальную гісторыю, калі змены ў жыцці адных краін ушляваюць на жыццё другіх. Асаблівасцю будучыні Спёцін лічыць пераход ад насілля да ненасілля.

Што датычыць нашай думкі аб будучыні, то далучаемся да тых, хто свой вопыт лічыць песімістычным, але не адмаўляе развіцця грамадства па ўзыходзячай лініі.

КУЛЬТУРАЗНАЎСТВА ў КАНТЭКСТЕ СУЧАСНАЙ НАВУКІ

Стварэнне дысцыплінарна арганізаванай навукі -- гэта яе класічная спадчына, якая не страціла сваёй актуальнасці і па сённяшні час. У адпаведнасці з узорамі класічнай навукі кожная дысцыпліна, у тым ліку і тая, што вивучала культуру, знаходзіла свой асаблівы ракурс у даследаваннях гэтага складанага і п'матбаковага феномена. Тым самым антрапалогія, этнаграфія, агульная гісторыя, псіхалогія і іншыя навукі рабілі ўклад у змястоўнае ўвасабленне такой з'явы, як культура. Вынікі гэтых даследаванняў аб'яднаны ў культуразнаўстве.

Вядома, што культура можа вивучацца і як адны феномен, цалкам, у сістэмным увасабленні. Культура -- гэта сукупнасць асаблівых стасункаў стварэння і развіцця чалавечай жыццядзейнасці, якія ўвасабляюцца у матэрыяльных і духоўных каштоўнасцях. З мэтай адлюстравання сістэмнага адзінства культуры ўзнікла такая дысцыпліна, як тэорыя і гісторыя культуры. Але канцэптуальная аднабаковасць часцей за ўсё прыводзіла да стварэння розных, нават не сумяшчальных тэорый культуры. Для іх аб'яднання узнікла яшчэ адна культуразнаўчая дысцыпліна -- культуралогія. Яна па сутнасці павінна была існаваць у якасці метатэарэтычнай, пазатэарэтычнай дысцыпліны. Такім чынам, у культуразнаўстве ўзнікла доволі складаная канструкцыя з навуковых дысцыплін, дзе межы іх не заўсёды дакладна акресліваюцца.

Становішча не было б такім складаным, калі б культуразнаўства наблізілася да ідэалаў і нормаў сучаснай навукі. Для яе ж характэрна разбурэнне парканаў між дысцыплінамі і аб'яднанне іх ў адзіную сістэму, якой і ўяўляецца сучасная навука.

Сярод сістэмаўтваральных фактараў у адзінай сістэме навуковых ведаў на першы план выходзяць сапьялагічныя параметры, якія ажыццяўляюць сваю дзейнасць і на ўзроўні аб'ектаў даследавання сучаснай навукі, і на ўзроўні яе суб'ектаў.

Што тычыцца вивучэння культуры, то гэтыя сапьялагічныя пераменныя заўсёды ўлічваліся навукоўцамі розных школ і напрамкаў, хаця і не заўсёды аднолькава трактваліся. Розныя стасункі ўвасаблення чалавечай жыццядзейнасці знаходзяць адлюстраванне не толькі ў прадметных, але і ў суб'ектных каштоўнасцях. І тое, што культура -- гэта вынік развіцця асабістай чалавечай прыроды, так званая «другая прырода», якая створана, увасобілася і рэалізуецца ў дзейнасці розных суб'ектаў (сапьяльных груп, супольнасцей і індывідаў як іх членаў), не выклікае сумненняў у большасці даследчыкаў культуразнаўства.